

Bir dehanın 15 maddelik anatomisi

Mimarlık tarihimizin en önemli simgesi olan, yaratıcı dehasıyla inşa ettiği eşsiz yapıtlarını hem kültürümüze hem de dünya mimarlık mirasına kazandıran Mimar Sinan'ın hayatına daha yakından bakmak ister misiniz? İşte 15 maddede büyük deha Mimar Sinan...

1. Kayseri'nin Ağırnas Köyünde Doğdu

Abdülmenan oğlu Sinan'ın doğum tarihi kimi kaynaklarda 1488, kimilerinde ise 1490 olarak verilir. Ama Kayseri'nin Ağırnas köyünde doğduğu kesindir. Abdülmenan babasının adı değildir. O da, Osmanlı'da diğer devşirmeler ya da din değiştirip Müslüman olanlar gibi, baba adı olarak Allah'ın kulu anlamına gelen Abdülmenan, Abdullah, Abdurrahman isimlerinden birini alır.

II. Selim'in bir fermanından anlaşıldığı üzere Sinan'ın akrabaları, Osmanlı Devleti'nin egemenliğini kabul etmiş gayrimüslümlerdir. Harvard Üniversitesi Sanat ve Mimarlık Tarihi Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Gülru Necipoğlu, "*Sinan, etnik kimliğini hiçbir zaman ortaya koymamış, bu onun için önemli değil, kendisini gerçek bir Osmanlı olarak tanımlıyor*" der.

2. Mihri ve Gülruh Adında 2 Eşi, 5 Kızı ve 2 Oğlu Vardır

Devşirme olarak girdiği Yeniçeri Ocağı'nda dülgerlikle işe başlayıp, zekası, yeteneği ile mimarbaşılığa yükselmiş, tüm Osmanlı'daki inşa işlerinden sorumlu olmuştur.

İbrahim Hakkı Konyalı "*Bıraktığı vakfiyelere göre Mihri ve Gülruh adında 2 eşi, 5 kızı, 2 oğlu olduğunu söyler.*"

3. Osmanlı'da Otobiyografisini Yazdırmış Tek Kişidir

Sinan'ın iç dünyası ve 50 yıl boyunca yürüttüğü baş mimarlık yolculuğuna ait cevapları bulacağımız eser: Sinan'ın kendi anlatımıyla, Sai Mustafa Çelebi'ye kaleme aldirttığı "*Tezkiretü'l Bünyan ve Tezkiretü'l Ebniye*" (Mimar Sinan'ın Anıları).

4. 48 Yaşında Baş Mimarlığa Atandı

Yeniçeri ocağında katıldığı seferler, ona çağın önemli kentlerini görmesini, daha sonraki tasarımlarında etkili olur. Sinan'ın dönüm noktası, 1536'daki Karaboğdan Seferi'nde Prut Nehri üzerine yaptığı köprüyle olur. Çünkü bataklık alanda günlerce uğraşılmasına karşın köprü yapılamaz. Kanuni, görevi Sinan'a verir.

Bu başarısının ardından, 17 yıl süren yeniçerilikten sonra, baş mimarlığa atanır. 48 yaşındadır.

5. Baş Mimar Olarak İlk Eseri: Haseki Sultan Camii ve Medresesi

Sinan'ın başmimar olarak yaptığı ilk işi Haseki Sultan Camii ve Medresesidir.

6. Çıraklık Eseri: Őehzade Camii

Bunun ardından Kanuni'nin oğlu Őehzade Mehmet'in genç yaŐta ölümü zerine, Sinan evrensellik yolunda ilk adımı attığı eseri olan Őehzade Camii'ni yapar. Sinan bu eserine ıraklık eserim der.

Sinan ilk büyük eserini Şöyle tanımlar:

“Kubbe ile iki minaresi, sanki i aydınlığına sahip bir yaŐlının önünde saygıyla ayağa kalkmıŐ yakıŐıklı uzun boylu iki gencin, huzurda duruŐlarını andırıyor.”

7. Kalfalık Eseri: Süleymaniye Camii

Kanuni, büyük bir padişah olarak muhteŐem bir külliye yaptırmak hevesindeydi. Bunun mümkün olup olmadığını Sinan'a sordu. Sinan, “Devletinizde her Şey mümkündür” dedi. Sinan, Ayasofya'nın kubbesinden daha büyük ve daha estetik bir kubbeyi, caminin üstüne kondurmak istiyordu. Ancak, caminin kubbesi Ayasofya'ya yaklaŐsa da geçememiŐtir.

Sinan'ın düŐmanları, ki bunların baŐında Sadrazam Rüstem Paşa da (Mihrimah Sultan'ın eşi) vardı, bu kadar büyük bir kubbenin tutturulmayacağını ve Sinan'ın bu yüzden inŐaatı bitirmeyi geciktirdiğini söylüyorlardı.

Prof. Dr. Gülru Necipoğlu bu konuda Şöyle diyor:

“Otobiyografik metinlerde Mimar Sinan'la, Sultan Süleyman baŐrolde. Bu metinlerde Sinan'ın, Süleyman'a aŐırı bağlılığı anlatılıyor. O yüzden bu iliŐki, Ferhat ve Őirin'in hikayesine benzetiliyor. Ferhat nasıl Őirin için bir dağ kazdıysa Sinan da Sultan Süleyman için Süleymaniye'yi adeta bir dağ gibi İstanbul silüetine yerleŐtiriyor. PadiŐahla baş mimarının iliŐkisi iniŐli ıkıŐlı. Süleyman bazen onu azarlıyor, hatta Süleymaniye'yi vaktinde tamamlaması için tehdit bile ediyor. Sinan bu durumlarda Sultan Süleyman'ı ktlemektense onun etrafındaki gammazları suçluyor. Beni kıskandıkları için padiŐaha aklımı yitirdiğimi söylediler, kubbeyi tamamlamaya kadir olmadığımı iddia ettiler gibi dedikodulara yer veriyor otobiyografik metinlerde. Ama sonunda tamamen adil bir sultan olduğu için, Sinan da bu iddiaların haksızlığını ortaya koyduğunda onu çok ödüllendiriyor ve caminin açılma merasiminde de anahtarı ona verdiriyor. Sinan hiçbir zaman Kanuni'ye toz kondurmuyor.”

8. Mihrimah Sultan Camii

Edirnekapı ve Üsküdar'da yapılan Mihrimah Sultan Camileri, mimari özelliklerinden çok, Sinan'ın Mihrimah Sultan'a duyduğu kurgusal aŐkla anılır oldu.

Rivayete göre, Koca Sinan derin bir tutkuyla aŐık olduğu Mihrimah Sultan'a kavuŐamamıŐtır ama ona olan aŐkını olanca güzelliğiyle sanatına yansıtmıŐtır. Kimi sanat tarihlerinin iddialarına göre, Mihrimah Sultan adına yapılan külliyelerin duru, gösteriŐsiz ve asil duruŐuna rağmen iinin alabildiğine aydınlık olmasında da Sinan'ın duygularının izleri sürülebilir. Acaba Sinan Mihrimah Sultan'ın i güzelliğini bu Şekilde mi anlatmaya çalışmıştır? Yine iddialara göre Sinan'ın Mihrimah Sultan'ın eşi Rüstem Paşa için yaptığı caminin çinilerinin

ve süslemelerinin tüm ihtişamına rağmen diğer bütün yapılarının aksine daha karanlık olmasının altında da bu aşkın izleri vardır.

Matematik dehası Sinan, Mihrimah için yaptığı iki külliyeinin içinde yer alan camilere bir sır da gizlemiştir. Mihrimah Sultan'ın Güneş'le Ay anlamına gelen ismine ithaf edercesine yılın sadece birkaç gününde (Nisan ve Mayıs aylarında) bir caminin arka cephesinden güneş batarken diğerinden ay doğmaktadır.

Şairlerle, Baki'yle dost olan bir sanatkarın, bu eserinin böylesi şiirsel anlatımının olması kadar doğal bir şey yoktur. Kaldı ki Sinan'ın tüm eserleri, yazdıkları otobiyografisinde de şiirsel imgeler mevcuttur. Böyle bir aşk gerçekte yoktur ama dizelerde olabilir.

Mimar Sinan hakkındaki en kapsamlı kaynak olarak bilinen *Sinan Çağı: Osmanlı İmparatorluğu'nda Mimari Kültür* isimli kitabın yazarı Harvard Üniversitesi Öğretim Görevlisi Prof. Gülru Necipoğlu "*Artur Stratton, 1972 yılında Londra'da yayınladığı Mimar Sinan'ın biyografik romanında ikisi arasında bir aşk kurgusu yapmış. Ancak bunu yaparken belirttiği herhangi bir kaynak yok. O zamandan beri dilden dile dolaşan bir hikaye bu. Tarihle ilgili bir şey söyleyeceksek ancak belgeler üzerinden konuşabiliriz. Böyle bir kaynak olmadığı için de anlatılan aşkın tamamen hayal ürünü olduğunu düşünüyorum*" der.

Prof. Dr. İlber Ortaylı, bu aşkın hiçbir şekilde belgelenemediğini vurgulayarak, "*Hikayenin bir fanteziden, efsaneden öteye geçmesi mümkün değil. Kişi Mimar Sinan da olsa imparatorluğun sadrazamının tek eşine böyle duygular beslemesi hayatının sonu anlamına gelir. Camilerin yerleri seçilirken veya mimarisinde, Mihrimah Sultan'a özel hesaplar yapılmış olması da bu aşkın varlığını kanıtlamaya yetmez. Mimar Sinan, hangi eserinde hesap yapmamıştır ki?*" diyor.

9. Ustalık Eseri: Selimiye Camii

Kanuni Sultan Süleyman'dan sonra zengin bir hazineyi miras alan II. Selim, Yemen ve Kıbrıs fetihlerinden sonra büyük bir cami yaptırmaya heveslenir. Mimar Sinan da bu iş için padişahı heveslendirmekte, "*Bazı mimar geçinenler, Osmanlılar Ayasofya kubbesi kadar büyük kubbe yapamadılar, üstünlük bizdedir. Şöyle bir kubbe yapıp dillerini kessem. Bunların bu geçersiz iddiaları beni helak eyler ve belki bütün islamı üzer*" demektedir.

Bir gün Sinan, cami için İstanbul'da uygun bir arsa ararken Padişah tarafından çağrılır. Padişah, Sinan'a Hazreti Peygamberi rüyasında gördüğünü ve Peygamber'in kendisine caminin Edirne'de inşa edilmesini emrettiğini anlatır. Sinan, Padişah'ın beraberinde Edirne'ye gelir. O sırada Padişah, gördüğü ikinci rüyada yine Hz. Peygamberin kendisine "*Camiyi, Kavak Meydanı'na bina eyle!*" diye buyurduğunu bildirir. Bunun üzerine yüzlerce kurban kesilip hafızların okudukları Kur'an ve dualarla caminin temeli kazılıp ilk taş konur.

Sinan, Kanuni'den sonra II. Selim için de Edirne'de Selimiye Camisi ve külliyesini inşa etti. Sinan'a göre Selimiye ustalık eseridir. Dünya mimarlık tarihine, büyük kubbeli yapıya, yeni bir kimlik kazandırmıştır. Selimiye'nin kubbesi, 31,5 metre çapında ve mükemmele yakın bir

küreselliktedir. Ayasofya'nın kubbesi ise yayvandır, kısa çapı 31 metreden küçük, uzun çapı 33 metredir.

10. Kırkçeşme Su Kemerleri

Kanuni Sultan Süleyman devrinde baş şehir İstanbul'un nüfusunun hızla artması sebebiyle, suları kâfi gelmemiş, su sıkıntısı baş göstermiştir. Bu sebeple, Belgrad Ormanları'ndan su getirilmesine karar verilmiştir.

İstanbul'daki tarihi su yapılarının en mükemmelleri ise elbette Mimar Sinan tarafından yapılmıştır. Maliyeti yüksek olan bu eser, 1554-1563 yılları arasında yapılmış ve Kırkçeşmeler adıyla bilinir. Günümüzde de çalışmakta, şehrin bir bölümüne su vermektedir.

11. Kılıç Ali Paşa Camii

Kılıç Ali Paşa, 14 yaşında papaz olmak için Napoli'ye giderken Kuzey Afrikalı bir korsana esir düşüyor ve Müslüman oluyor. Adı Ali'ye çevriliyor. Kaptan-ı Derya'lığa kadar yükseliyor.

İstanbul'a bir cami yaptırmak ister. Devrin padişahı II. Selim'e bu isteğini iletir, o da "*İstanbul'da cami yapılacak yer yok*" diye geri çevirir. Kılıç Ali Paşa bir emirle Tophane Rıhtımı'nı doldurtur. Mimar Sinan'dan yardım ister, proje çizilir ve cami yapılır.

Kılıç Ali Paşa Câmii'nin kubbesinin iki yanında yarım kubbeleri, diğer iki yanında kemerleri ve destek duvarları vardır. Bu haliyle adeta Ayasofya'nın küçük bir benzeridir. Ama ondan daha güzel, daha ferah ve aydınlıktır. Mihraptaki İznik çinileri çok güzeldir.

Garip ama, Don Kişot'un yazarı İspanyol romancı Cervantes de Kılıç Ali Paşa Camii'nin inşaatında çalışmıştır. Ama amele olarak. Mimar Sinan'ın emrinde cami inşaatında çalışanların isimlerinin yazılı olduğu defterler vakıflar arşivinde bulundu ve içinde Cervantes'in de ismine rastlandı. Romancı, Haçlı Donanması'nda askerdi. İnebahtı Savaşı'nda İspanya'ya dönerken 1575'te bindiği kadirga Osmanlı Donanması tarafından kuşatıldı. Cervantes, Kılıç Ali Paşa'ya esir düştü. Birkaç sene İstanbul'da kalıp cami inşaatında da çalıştıktan sonra sahibi tarafından azat edildi. O da İspanya'ya döndü.

12. Piyale Paşa Camii

Sinan, Piyale Paşa Camii'ni ise Kaptan-ı Derya Piyale Paşa için yapıyor.

Piyale Paşa, denizcilik tarihimizin az bilinen şahsiyetlerinden biridir. Macaristan'da bir Hırvat kunduracının oğlu iken Mohaç Seferi'nden sonra devşirilerek saray hizmetine alınan ve Enderun adı verilen saray akademisinde yetiştirilen Piyale Paşa, Kaptan-ı Deryalığa kadar yükseldi. II. Selim'in de damadıdır.

Paşa, Sinan'dan gemiye benzer bir cami yapmasını ister. Camiye belli açılardan bakınca gemi gibi, minaresi de gemi direği gibi görünüyor. Minarenin caminin iç kısmında yer alması pek

alışılmış bir durum değil. Selçuklu'larda kullanılan cami mimarisinin özgün bir yorumu. Mimarisi diğer Sinan camilerinden biraz farklı olması, Sinan gözetiminde başka bir mimar tarafından yapılmış olabileceğini de düşündürüyor.

İlber Ortaylı, bu cami ile ilgili şöyle der:

“Piyale Paşa Camii ilginç bir yapıdır. İlk bakışta bir tersaneyi andıran kayıkthane gözleri üzerinde yükselir. Bu ilginç yapıda imparatorluğun denizaşırı İtalyan komşularından gelen esintiler de göze çarpar. İstanbul'un bu kıyı semtindeki görkemli eser Osmanlı'nın mimarisinin Rönesans dünyasıyla da bütünleştiğini gösteriyordu.”

13. Toplam 356 Eseri Bulunur

Yaşamı boyunca 4 padişah görmüştür: Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, II. Selim, III. Murat. Ama üçünde, mimarbaşı olarak çalışmıştır. Cami, mescit, türbe, köprü, kervansaray, hastahane, hamam, mahzen, imarethane olmak üzere 356 eseri vardır.

14. Adının Önüne Mütevazı Sıfatlar Eklemiştir

İmzası *“El-fakir Sinan sermi'mârân-ı hassa”*, Saray baş mimarı garip Sinan'dır. Mührünün ortasında *“El fakîr-ül hakîr Sinan”* (Zavallı fakir Sinan), alt bölümünde *“Pir ser-mimârân habâr müstemet”* (Aciz mimar başının mührü) ve üst bölümünde *“Bende-i miskîn kemîne derdmend”* (Çok fakir değersiz dertli) sözleri yer alır.

15. 1588'de 99 Yaşında Vefat Etti

Mimar Sinan uzun bir ömür sürdü. 99 yaşında hayata veda etti.

Süleymaniye Camii, yakınındaki mütevazı türbesinin dua penceresinde hattat Karahisari'nin yazdığı kitabede *“Giçdi bu demde cihandan p'ir-i / Mimarân Sinan”* yazar.

KAYNAK: <http://www.kigem.com/>